

From Sea to Source

Wereldwijde gids voor herstel van vismigratieroutes

Zowel nationaal als internationaal komt er steeds meer aandacht voor vismigratie. Terecht want het vrij kunnen migreren tussen paai-, opgroei en fourageergebied is voor vissen van levensbelang. Kort geleden verscheen het boek *From Sea to Source* waarin 40 vismigratieprojecten worden beschreven.

Tekst Albert Jan Scheper, Hengelsportfederatie Groningen Drenthe **Fotografie** Carlos Hoyos, Albert Jan Scheper en Saulius Stakenas

Neem de Mekong in Zuid-Oost Azië. Na de Amazone 's werelds meest vissoortenrijke rivier én 's werelds meest intensief beviste rivier. Jaarlijks vangen anderhalf miljoen vissers meer dan 2 miljoen ton vis, die een onmisbare voedingsbron vormt voor 60 miljoen inwoners van de Mekong Delta in Laos, Cambodja en Vietnam. 189 Vissoorten in de Mekong zijn afhankelijk van migratie om te paaien, voedsel te zoeken of te overleven in tijden van droogte. Het merendeel van

de soorten migreert over grote afstanden. Het ecosysteem van de Mekong wordt bedreigd door de aanleg van dammen, zowel benedenstrooms als bovenstrooms in China. Zonder aandacht voor goede vismigratie voorzieningen moeten veel vissoorten vrezzen voor hun voortbe-

staan en komt de voedselvoorziening van miljoenen mensen in gevaar. Een tot de verbeelding sprekende Mekong-vissoort is de Giant catfish (*pangasianodon gigas*).

1000 Dammen

Neem aan de andere kant van de wereld de Patapsco River in Maryland (Verenigde Staten). Dankzij American Rivers, de organisatie in de VS die zich inzet voor behoud en herstel van de

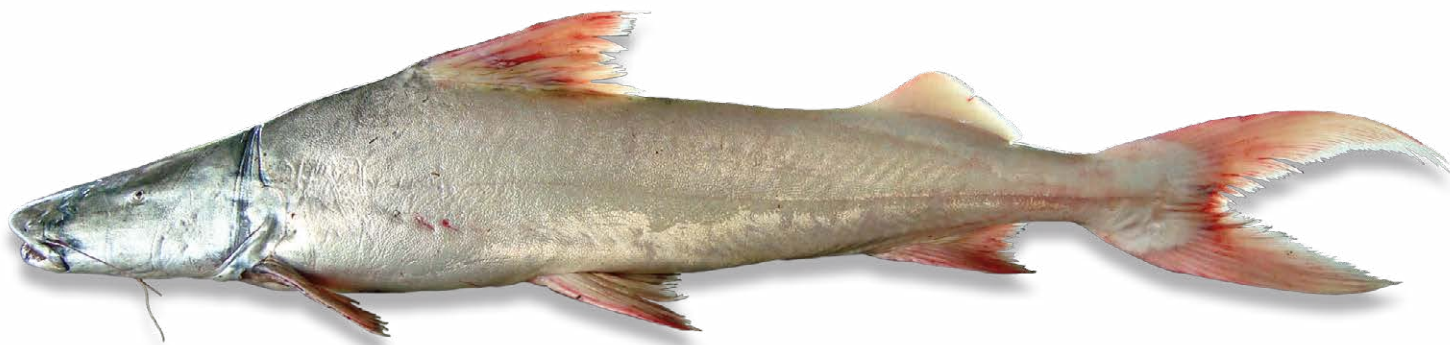

Peter Paul Schollema vertelt over de trekroute van de rivierprik in Drentsche Aa. De prikken paaien in de bovenloop van de zijbeekjes van deze rivier.

Amerikaanse rivieren, zijn de afgelopen jaren meer dan 1000 dammen uit rivieren verwijderd. Veel van deze dammen leverden waterkracht voor de industrie, zoals houtzagerijen, en

Aa's om het eerste exemplaar van From Sea to Source in ontvangst te nemen. Atsma was vol lof en zag in het boek het bewijs dat Nederland voorop loopt in innovatief en verstandig waterbeheer. Hierna reisden

Dienst Landelijk Gebied en andere belanghebbenden. De goede samenwerking met de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe droeg zeker bij aan het bouwen van draagvlak. Onze dijkgraaf Alfred van Hall was een belangrijke steun in het waterschapsbestuur.

De Zuid-Amerikaanse Dourada rousseauxii wordt ernstig bedreigd door industriële overbevissing en de aanleg van dammen voor waterkrachtcentrales.

zijn inmiddels verouderd of overbodig. Vaak liggen economische motieven aan 'dam removal' ten grondslag: de kosten van instandhouding zijn simpelweg hoger dan verwijdering van de dam. In de Patapsco River zijn in 2012 vier dammen gesloopt, waardoor bijna 500 kilometer aan vrij stromende rivier is hersteld, die bij Baltimore een open verbinding met zee heeft. Anadrome soorten als American Eel en American shad (verwanten van onze paling en elft) keren terug. Ook belangrijk: recreatievormen als kanoën, zwemmen en vissen kregen een enorme 'boost' en brengen geld in het laatje.

Lijvig boekwerk

Zie hier twee van de maar liefst 40 voorbeelden van vismigratieprojecten die in het vismigratiehandboek 'From Sea to Source' zijn beschreven door deskundigen die er ter plaatse mee bezig zijn. De voorbeelden komen uit de hele wereld, maar het lijvige boekwerk is een Nederlands initiatief, op poten gezet en gerealiseerd door Herman Wanningen van Wanningen Water Consult en Peter Paul Schollema, aquatisch ecooloog bij waterschap Hunze en Aa's te Veendam. Staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu kwam op 11 september naar waterschap Hunze en

Wanningen en Schollema naar Wenen om hun boek te presenteren ten overstaan van civiel-technische ecologen uit de hele wereld tijdens het International Symposium on Ecohydraulics. Meerdere presentaties staan op de rol in Brazilië, Zweden, Australië en Amerika. Een wereldwijde vismigra-

Tegenstand is er niet meer, vismigratiebeleid wordt breed gedragen

tiëdag in 2014 is in voorbereiding. Redenen genoeg om de auteurs te laten vertellen over hun 'From Sea to Source'.

Route

Herman Wanningen: "De route naar 'From Sea to Source' is ingezet in 2002. Ik was voordat ik in 2007 mijn eigen bedrijf begon ecooloog bij Hunze en Aa's, Peter Paul liep er stage en kwam daarna in dienst. In deze periode leerden we dat wanneer je met vismigratie wat wilt bereiken, je een duidelijke visie moet ontwikkelen over wat je wilt en waarom. Binnen het waterschap was veel discussie over nut en noodzaak. We hebben ons verhaal intern overal verteld, maar ook aan de

Samen met de federatie en buurwaterschap Noorderzijlvest maakten we in 2005 het rapport 'Visie Vismigratie Groningen Noord-Drenthe, Van Wad tot Aa' dat ten doel had de vismigratieknelpunten in beide waterschappen van kust tot bovenlopen gestructureerd en volgens een bepaalde prioritering op te lossen.

Het Europese Interreg project Community Rivers, waaraan we vanuit het waterschap deelnamen, leerde ons dat vismigratie meer is dan de techniek van aanleg van vispassages. Het gaat ook om het betrekken van de bevolking bij de problematiek door communicatie, het houden van opendagen en dergelijke. Het inspireerde ons om in 2006 de Europese vismigratie-handleiding 'From Sea to Source' te maken, deels gefinancierd door Community Rivers en deels door een aantal sponsoren, waaronder negen waterschappen. Dit boekje sloeg enorm aan, ook buiten Europa. Het is in 2010 zelfs in het Chinees vertaald. Opschalen naar wereldniveau lag voor ons voor de hand omdat we de nodige ervaring en contacten hadden opgedaan én beiden de ambitie hebben wereldwijd aan het werk te zijn. Living North Sea, het samenwerkingsverband van vijftien organisaties uit zeven Noordzee- ➤

landen gericht op oplossen van vismigratiekelpunten, vormde al snel een belangrijke partner. De overige sponsors die de uitgave mogelijk maakten, komen uit de hele wereld, maar meest uit Nederland. Sportvisserij Nederland is er een van.”

Alles in één boek

Hoe krijg je de wereldwijde vismigratieproblematiek in één boek waarbij het gaat om vijf werelddelen, verschillende klimaten, zowel meteorologisch als politiek, verschillende vissoorten, riviertypen, belangen en bedreigingen? Peter Paul Schollema legt uit. “We beginnen, kort gezegd, met het algemene verhaal over het belang van vismigratie in riviersystemen en de knelpunten die vismigratie in de weg staan. Vervolgens geven we een overzicht van het vigerende beleid in de werelddelen en het na te streven beleid, uitgaande van vrije migratie van bron tot monding. We gaan in op knelpunten en bieden voorbeelden van oplossingen. Ook besteden we veel aandacht aan de noodzaak van communicatie en educatie. Maar ook aan monitoring en onderzoek naar de effectiviteit van vispassages.

Verspreid door het boek zijn 40 praktijkvoorbeelden opgenomen van migratiekelpunten en oplossingen, maar ook van

educatie-projecten en twaalf voorbeelden van migrerende vissoorten uit de wereld. De praktijkvoorbeelden zijn volgens een vast stramien geschreven door de lokale deskundigen.

‘From Sea to Source’ is in het Engels geschreven, maar we hebben de teksten bewust toegankelijk gemaakt voor een breed publiek. Een van onze twee mede-auteurs Peter Gough, werkzaam bij het Environment Agency Wales, heeft veel redactiewerk verricht om het Engels goed te krijgen. De andere mede-auteur is Peter Philipsen van het ingenieursbureau Nature at Work uit Wageningen.

De opmaak is open en fris. We hebben zo veel mogelijk foto’s en afbeeldingen opgenomen. We konden gebruik maken van de prachtige foto- en kaartendatabase van het Wereld Natuur Fonds. Degenen die de praktijkvoorbeelden aanleverden zorgden eveneens voor de fotografie en ook Sportvisserij Nederland stelde foto’s beschikbaar. Voor de vrolijke noot zorgt een reeks cartoons van Auke Herrema.”

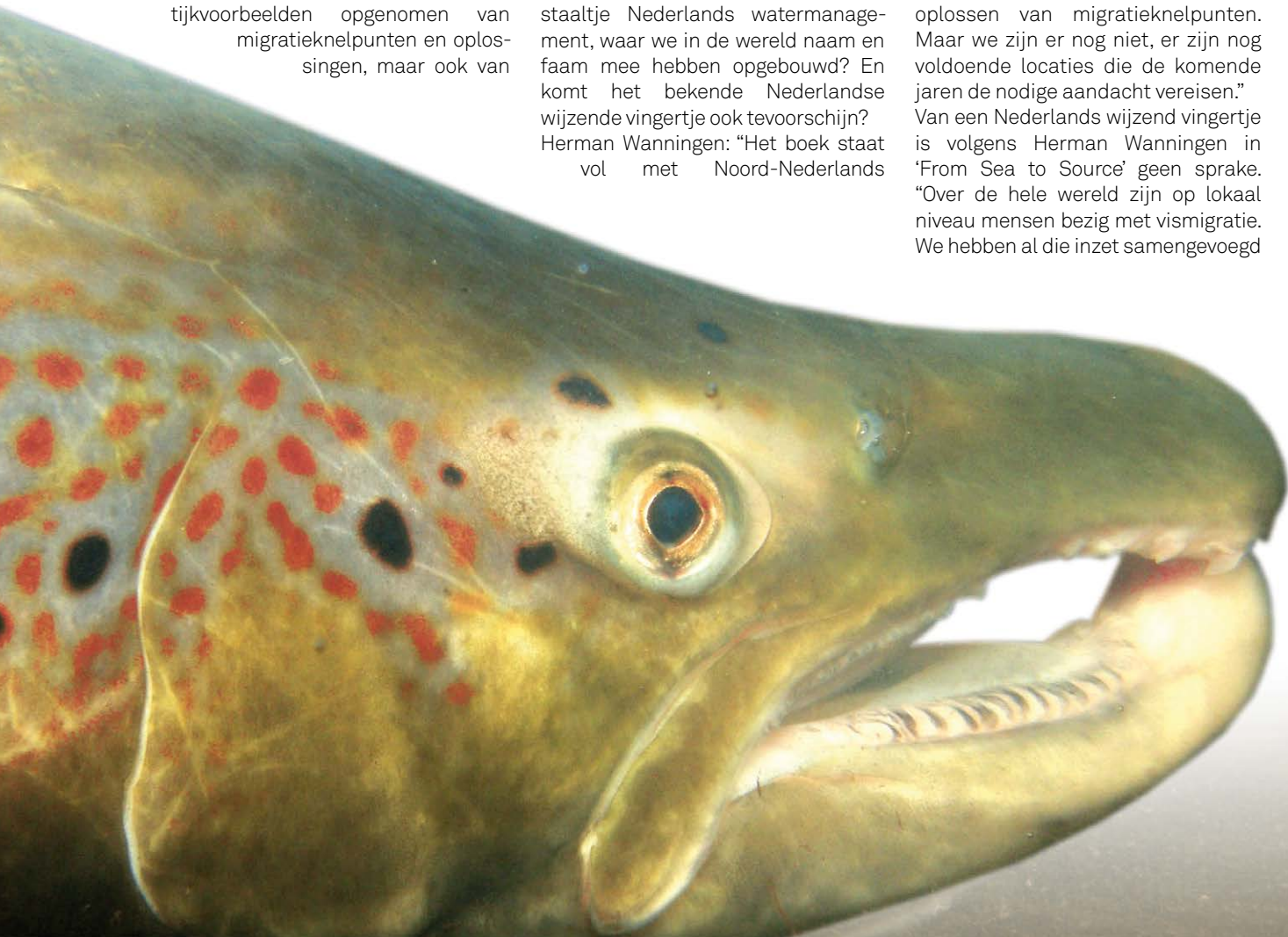
Nederlands gedachtengoed

Is ‘From Sea to Source’ nu een typisch staaltje Nederlands watermanagement, waar we in de wereld naam en faam mee hebben opgebouwd? En komt het bekende Nederlandse wijzende vingertje ook tevoorschijn?

Herman Wanningen: “Het boek staat vol met Noord-Nederlands

gedachtengoed: samenwerkingsverbanden smeden, subsidiemogelijkheden onderzoeken en benutten, kiezen voor een brede aanpak door bijvoorbeeld vismonitoring uit te voeren met vrijwilligers uit de eigen regio en dergelijke. Het Waddenfondsproject Ruim Baan voor Vissen dat nu in uitvoering is en waarin de vier noordelijke waterschappen langs de Waddenkust samenwerken om vismigratie van en naar zee te herstellen, is hier een mooi voorbeeld van. Maar we pretenderen niet dat in Noord-Nederland alles voor elkaar is wat vismigratie betreft. ‘From Sea to Source’ is hopelijk ook hier een stimulans om hard aan de slag te gaan, bijvoorbeeld bij de Afsluitdijk, waar veel is te winnen.”

Peter Paul Schollema vult aan: “Met dit soort boeken en de aandacht die je ermee trekt, breng je vismigratie ook bij ons weer onder de aandacht. Toen we in Hunze en Aa’s begonnen met vismigratie, waren we maar een klein groepje pleitbezorgers. In het begin waren er collega’s die er niets van moesten hebben. Die tegenstand is er niet meer, het vismigratiebeleid is veel breder gedragen. Hierdoor hebben we de afgelopen jaren grote stappen kunnen zetten in het oplossen van migratiekelpunten. Maar we zijn er nog niet, er zijn nog voldoende locaties die de komende jaren de nodige aandacht vereisen.” Van een Nederlands wijzende vingertje is volgens Herman Wanningen in ‘From Sea to Source’ geen sprake. “Over de hele wereld zijn op lokaal niveau mensen bezig met vismigratie. We hebben al die inzet samengevoegd

en een podium gegeven met het doel te inspireren en te ondersteunen. Wij zeggen niet of iets goed of fout is zoals in een Amerikaans voorbeeldproject waarin geïmporteerde vissoorten worden bestreden in een poging om andere, inheemse soorten te behouden. Soms zijn dammen in rivieren nodig, dat veroordelen we niet, maar we pleiten wél voor voorzieningen die de vismigratie in stand houden. Ook wijzen we op de voortschrijdende techniek in vismigratievoorzieningen. Veel vispassages in de wereld zijn gebouwd op principes die gelden voor salmoniden: sterke zwemmers die goed kunnen springen. Nu streven we ernaar om alle vissoorten te helpen en dat vereist andere typen vispassages. De ontwikkelingen staan niet stil.”

Intensieve klus

De samenstelling van ‘From Sea to Source’ was een bijzonder intensieve klus. Peter Paul Schollema: “Het mailverkeer was gigantisch. We zaten vele lange dagen met twee computers tegenover elkaar en de mails met teksten, foto’s, kaartjes en afbeeldingen uit de hele wereld stroomden binnen. Aan ons de taak om daar één coherent verhaal van te maken. Zonder onze mede-auteurs Peter Gough en Peter Philipsen was dit niet gelukt. We zijn inmiddels gespecialiseerd in een brede aanpak. Ik doe daarbij meer de technische kant, Herman meer de financiële en communicatieve kant. Het heeft in ieder geval een boek opgeleverd waar we erg trots op zijn en waar we graag mee de boer op gaan.” **V**

Gratis download

De hele uitgave ‘From Sea to Source’ (300 pagina’s in full color) is gratis als pdf te downloaden via de site www.fromseatosource.com. Leuk detail op de site is dat je op een wereldkaart kunt zien in welke landen en in welke aantallen het boek is gedownload. Via de site is het boek zelf ook te bestellen. De kosten bedragen slechts € 25, exclusief verzendkosten.

Vispassage in de Connecticut River (VS).